

**СЪЩЕСТВЕННОСТТА В КОНТЕКСТА НА
ПРИЛОЖИМИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗАКОН
ЗА СЧЕТОВОДСТВОТО И НАЦИОНАЛНИ
СЧЕТОВОДНИ СТАНДАРТИ**

Владимир Христов
Регистриран одитор

Ключови думи:	Резюме
<p>Същественост</p> <p>Финансов отчет с общо предназначение</p> <p>Преценки за същественост</p> <p>Процес на определяне на същественост</p> <p>Кумулативна грешка</p> <p>Качествен аспект на съществеността</p> <p>Количествен аспект на съществеността</p> <p>Ниво на същественост</p>	<p>Необходимостта от извършване на преценки за същественост е обективно обоснована при изготвянето на финансови отчети с общо предназначение и засяга признаването, оценяването, представянето и оповестяването на отделните елементи на финансовите отчети с общо предназначение. В тази връзка отчитащото се предприятие следва да прилага разпоредбите на приложимите счетоводни стандарти само когато ефектът от прилагането им е съществен. В Република България липсват традиции, свързани с определяне на съществеността на ниво финансов отчет за счетоводни цели. В настоящата статия се предлагат подходи за създаване на добра счетоводна практика, свързана с необходимостта от извършване на преценки за същественост в процеса на изготвяне на финансови отчети с общо предназначение. Представен е систематичен процес от четири стъпки за осъществяване на преценки, свързани със съществеността. Изследвани са и някои въпроси, свързани с преценките за същественост при конкретни фактически обстоятелства. Представени са приложни модели за оценяване и определяне на съществеността в количествен и качествен аспект.</p>

Увод

Основната цел на финансовите отчети с общо предназначение е да предоставят информация за отчитащото се предприятие, която да бъде полезна за потребителите ѝ. Необходимостта от извършването на преценки, свързани със съществеността, се проявява в процеса на изготвяне на финансови отчети с общо предназначение. Отчитащото се предприятие извършва редица преценки, свързани със съществеността, когато взема решения за признаване, измерване (оценяване), представяне и оповестяване на елементите на финансовите отчети с общо

предназначение. Разпоредбите на приложимите счетоводни стандарти следва да бъдат прилагани само и единствено ако ефектът от тяхното прилагане е съществен за пълния комплект финансови отчети с общо предназначение. В Република България липсват традиции и добри практики, свързани с определянето на съществеността в контекста на изготвяне на финансови отчети с общо предназначение. Това обосновава актуалността на представената разработка. С настоящата статия се прави опит за създаване на добра счетоводна практика, свързана с необходимостта от извършване на преценки за същественост в процеса на изготвяне на финансови отчети с общо предназначение в съответствие с изискванията на приложимата счетоводна рамка. В статията се прави преглед на общите характеристики на съществеността; представя се систематичен процес в четири стъпки, който отчитащото се предприятие да следва при извършването на преценки за същественост в процеса на изготвяне на финансови отчети с общо предназначение; систематизират се подходи за обективни преценки на съществеността при конкретни фактически обстоятелства; представят се практически примери, апробиращи приложни модели за оценяване и определяне на съществеността в количествен и качествен аспект.

1. Основни положения

На основание разпоредбата на чл. 26, ал. 1, т. 6 от действащия в Република България Закон за счетоводството финансовите отчети на предприятията се изготвят в съответствие с принципа на същественост. В съответствие с изискванията на този принцип отчитащото се предприятие следва да представи в своите финансови отчети с общо предназначение поотделно всяка съществена група статии с подобен характер. Обединяване на суми по статии с подобен характер се допуска, когато сумите са несъществени или обединяването е направено с цел постигане на по-голяма яснота. Сумата по дадена статия е съществена, ако пропуските и неточното представяне на позицията биха могли да повлияят върху икономическите решения на потребителите, взети въз основа на финансовите отчети с общо предназначение, или биха довели до нарушаване на изискването за вярно и честно представяне на имущественото и финансовото състояние, финансовите резултати от дейността, промените в паричните потоци и в собствения капитал на отчитащото се предприятие.

По отношение на предприятията, прилагащи Националните счетоводни стандарти, разпоредби, касаещи съществеността, се съдържат в Общите разпоредби на Националните счетоводни стандарти, както и в параграфи 4.1, 4.2 и 4.3 от СС 1 – *Представяне на финансови отчети*.

В съответствие с Общите разпоредби на Националните счетоводни стандарти информацията, представена във финансовите отчети, трябва да бъде разбираема, уместна, надеждна и сравнима. Надеждна е тази информация, която не съдържа *съществени* грешки и пристрастност¹ и представя достоверно финансовото състояние, резултатите от дейността

¹ В нормативния текст е използван терминът „пристрастеност“, което според автора е професионално неиздържано.

и паричните потоци на предприятието². На основание разпоредбите на параграф 4.1 от СС 1 – *Представяне на финансови отчети* (СС 1) всяка съществена статия следва да се представи отделно във финансовия отчет. В съответствие с разпоредбата на параграф 4.3 от СС 1 сумата по дадена статия е съществена, ако нейното неоповестяване би довело до нарушаване на изискването за вярно и честно представяне на имущественото и финансовото състояние, отчетения финансов резултат, промените в паричните потоци и в собствения капитал.

По аналогия с Международен счетоводен стандарт 1 *Представяне на финансови отчети* (МСС 1) прикриване на информация е налице, ако тя е съобщена по начин, който по отношение на основните ползватели на финансовите отчети би породил последици, сходни с тези от пропускането на информацията или неточното ѝ представяне. Могат да бъдат дадени следните примери за обстоятелства, водещи до прикриване на съществена информация:

- а) информация относно съществен отчетен обект, сделка или друго събитие, която е оповестена във финансовите отчети, но е използван неопределен или неясен език;
- б) информация относно съществен отчетен обект, сделка или друго събитие, която е разпръсната из финансовите отчети;
- в) информация за различни отчетни обекти, сделки или други събития, която е обединена по неподходящ начин;
- г) информация за подобни отчетни обекти, сделки или други събития, която е разделена по неподходящ начин; както и
- д) затруднена разбираемост на финансовите отчети поради прикриване/деформиране на съществената информация от несъществена информация по такъв начин, че основният ползвател не е в състояние да определи коя информация е съществена.³

2. Добрата счетоводна практика при определяне на съществеността

Доколкото в Република България липсват традиции, свързани с определяне на съществеността на ниво финансов отчет за счетоводни цели, за създаване на добра счетоводна практика, свързана с определяне на съществеността, би могло да бъде използвано издаденото на 14.09.2017 г. от Съвета по Международни счетоводни стандарти Изложение за практика по МСФО 2 *Извършване на преценки относно нивото на същественост* (IFRS Practice Statement 2 Making materiality judgments).

Основна цел на финансовите отчети с общо предназначение е да представят информация за отчитащото се предприятие, която да е

² Национални счетоводни стандарти – общи разпоредби, приети с ПМС № 46 от 21 март 2005 г., обн., ДВ, бр. 30 от 7 април 2005 г., изм., ДВ, бр. 86 от 26 октомври 2007 г., изм. и доп., ДВ, бр. 3 от 12 януари 2016 г.

³ Международен счетоводен стандарт 1 *Представяне на финансови отчети*, § 7, посл. изм., Официален вестник, бр. L 318 от 10 декември 2019 г.

полезна за съществуващите и потенциалните инвеститори, заемодатели и други кредитори при вземането на решения, свързани с отчитащото се предприятие. Потребителите на информацията, съдържаща се във финансовите отчети с общо предназначение, идентифицират информацията, която е необходима за вземане на съответни решения, като правят подходящи преценки по същество.

Основната цел на Изложението за практика по МСФО 2 *Извършване на преценки относно нивото на същественост* е да даде незадължителни насоки на отчитащото се предприятие, което извършва преценки за същественост при изготвянето на финансови отчети с общо предназначение.

Необходимостта от преценки за съществеността е широко разпространена при изготвянето на финансови отчети с общо предназначение. Така например подобни преценки се правят в процеса на вземане на решения, свързани с признаването, оценяването, представянето и оповестяването на информация, свързана с елементите на финансовите отчети (активи, пасиви, собствен капитал, приходи и разходи).

В Изложението за практика по МСФО 2 *Извършване на преценки относно нивото на същественост* са разгледани следните три ключови въпроса:

- регламентиране на общите характеристики на съществеността;
- разработване на систематичен процес в четири стъпки, който отчитащите се предприятия могат да следват в процеса на извършване на преценки за същественост при изготвянето на финансови отчети с общо предназначение;
- предоставяне на насоки за извършване на преценки за същественост при конкретни фактически обстоятелства.

Дали дадена информация е съществена, е въпрос на преценка и зависи от конкретните факти и обстоятелствата, свързани с конкретното отчитащо се предприятие. В Изложението за практика по МСФО 2 *Извършване на преценки относно нивото на същественост* са разгледани видовете фактори, които отчитащото се предприятие трябва да вземе предвид при преценката дали дадена информация е съществена.

Като основно правило, когато преценява съществеността, отчитащото се предприятие трябва да прецени какви са разумните очаквания дадена информация да повлияе на основните потребители на финансовите отчети с общо предназначение.

Ключово правило е, че изискванията на приложимата счетоводна база (в частност приложимите счетоводни стандарти) следва да се спазват само ако ефектът от прилагането им върху финансовите отчети с общо предназначение е съществен, т.е. дадено отчитащо се предприятие следва да прилага и спазва само тези разпоредби на приложимите счетоводни стандарти, които имат съществен ефект, свързан с признаването, оценяването, представянето и оповестяването на информацията във финансовите отчети с общо предназначение. Така например, въпреки

изискването на конкретен счетоводен стандарт за оповестяване, не се оповестява информация, ако тя не е съществена за отчитащото се предприятие.

Преценката дали дадена информация е съществена, е свързана с оценка на това дали и как тази информация може да повлияе върху вземането на решения от потребителите на финансовите отчети с общо предназначение.

При определяне на съществеността Изложението за практика по МСФО 2 *Извършване на преценки относно нивото на същественост* препоръчва следването на систематичен процес от четири стъпки (етапа). Този процес описва как конкретно отчитащо се предприятие следва да прецени дали дадена информация е съществена. Четирите стъпки (етапа) в процеса на определяне на съществеността включват:

- *Стъпка (етап) 1. Идентифициране (определяне).* На този етап се идентифицира информацията, която има потенциал да бъде съществена. Това означава, че следва да бъде идентифицирана онази информация, която потребителите на финансовите отчети с общо предназначение следва да разберат, за да могат да вземат своите информирани решения. При идентифицирането на тази информация се вземат предвид изискванията на приложимите счетоводни стандарти.
- *Стъпка (етап) 2. Оценяване.* На този етап се оценява дали идентифицираната в стъпка 1 информация е наистина съществена. Това е свързано с преценка дали основателно може да се очаква тази информация да повлияе върху решенията, които потребителите взимат на база информацията, съдържаща се във финансовия отчет на отчитащото се предприятие. При извършването на тази преценка следва да бъдат взети под внимание количествени (числови, стойностни) или качествени (естеството) фактори, или комбинация от двата вида в зависимост от конкретната фактическа обстановка.

Съществеността в количествен аспект се определя, като се вземе предвид числовият (стойностен) размер на ефекта, който дадена информация има върху финансовия отчет като цяло. Отчитащото се предприятие трябва да прецени дали въздействието на дадена информация върху финансовия отчет с общо предназначение е с такъв размер, че би могло с основание да се очаква да повлияе върху решенията на потребителите на финансовия отчет с общо предназначение. Съществеността в качествено аспект е свързана с тези характеристики на дадена информация, които, ако съществуват, биха повлияли върху решенията на потребителите на финансовия отчет с общо предназначение. В тази връзка се подчертава, че наличието на фактор от качествено естество не е задължително да прави дадена информация съществена. Специфични примери за качествени фактори са: необичайни характеристики на дадена транзакция; участие на свързани лица; неочаквани изменения (вариации) или неочаквани промени в тенденциите; географско местоположение на отчитащото се

предприятие; индустриален сектор, в който то оперира. Така например при някои обстоятелства, ако дадено предприятие не е изложено на риск, на който са изложени други предприятия в неговата индустрия, може разумно да се очаква този факт да влияе върху решенията на потребителите на финансовите отчети с общо предназначение; т.е. информация за липсата на излагане на този конкретен риск може да бъде съществена информация.

Отчитащото се предприятие би могло да идентифицира дадена информация като съществена въз основа на един или повече фактори за същественост (количествени и качествени).

Въпреки че няма йерархия между факторите за определяне на съществеността, стартирането на оценката на дадена информация от количествена гледна точка може да бъде ефективен подход за оценка на съществеността. Количествената оценка обаче не винаги е достатъчна, за да се заключи дали дадена информация е съществена, или е несъществена. Следва да се отбележи, че не се счита за добра практика отчитащото се предприятие да разчита само на числови данни или да прилага единен количествен праг за същественост. Наред с определяне на съществеността на ниво финансов отчет е необходимо това да се приложи и по неговите отделни елементи и статии. В тази връзка е необходимо отчитащото се предприятие допълнително да оцени наличието на качествени фактори. По правило наличието на качествен фактор води до понижаване на праговете за количествената оценка. Колкото по-значими са качествените фактори, толкова по-ниски ще бъдат тези количествени прагове. В някои случаи обаче отчитащото се предприятие може да реши, че въпреки наличието на качествени фактори дадена информация не е съществена, тъй като нейният ефект върху финансовите отчети с общо предназначение е толкова малък, че не може основателно да се очаква да повлияе на решенията на потребителите на финансовите отчети с общо предназначение. В този смисъл може да бъде направен извод, че наличието на качествен фактор не е задължително да превърне дадена информация в съществена.

При някои обстоятелства може разумно да се очаква дадена информация да повлияе на решенията на потребителите на финансовите отчети с общо предназначение независимо от нейния количествен размер – количественият праг може дори да бъде намален до нула. Това се наблюдава, когато информацията за дадена транзакция, друго събитие или състояние би имала определящо влияние върху решенията на потребителите на финансовите отчети с общо предназначение. Освен това количествената оценка не винаги е възможна, защото нечисловата информация може да бъде оценена само от качествена гледна точка.

- *Стъпка (етап) 3. Организиране.* На този етап информацията се структурира в проекта за финансов отчет с общо предназначение по начин, който я представя ясно и кратко на потребителите на

финансовите отчети с общо предназначение. За постигането на това е необходимо спазване на следните изисквания:

- ✓ да се акцентира върху съществени въпроси;
- ✓ информацията да се приспособява в съответствие с конкретната фактическа обстановка за конкретното отчитащо се предприятие;
- ✓ максимално опростено отразяване на дейността на отчитащото се предприятие;
- ✓ подчертаване взаимовръзката между различните части на информацията;
- ✓ представяне на информацията в подходящ формат;
- ✓ представяне на информацията по начин, който максимално увеличава възможностите за сравнимост;
- ✓ избягване и свеждане до минимум дублирането на информация;
- ✓ гарантиране, че съществена информация не е прикрита от несъществена информация.

Финансовите отчети с общо предназначение са по-малко разбираеми за потребителите, ако съдържат информация, която е организирана по неясен начин. По същия начин финансовите отчети с общо предназначение са по-малко разбираеми, ако предприятието обединява съществени елементи, които имат различно естество или функции, или ако съществена информация е прикрита, например от прекомерно количество несъществена информация.

- *Стъпка (етап) 4. Преглед.* На този етап е необходимо да се прецени дали цялата съществена информация е идентифицирана и дали информацията е съществена както индивидуално, така и в комбинация с друга информация в контекста на финансовия отчет с общо предназначение като цяло. Тук е важно да се отбележи, че дори дадена информация да е несъществена сама по себе си, тя би могла да бъде съществена, когато се разглежда в комбинация с друга информация в пълния комплект финансови отчети с общо предназначение.

В резултат на извършения преглед би могло да се стигне до включване на допълнителна информация във финансовия отчет с общо предназначение; премахване на дадена информация, защото вече се счита за несъществена; обобщаване, дезагрегиране или рекласифициране на дадена информация.

По отношение на информацията за предходни отчетни периоди и нейната същественост са възможни следните две практически ситуации при изготвянето на финансовия отчет с общо предназначение:

- включване на повече информация за съответния минал период, отколкото е била включена във финансовия отчет за съответния

минал период, когато тази информация е необходима за разбирането на финансовия отчет за текущия период;

- включване на по-малко информация за съответния минал период, отколкото е била включена във финансовия отчет за миналия период, когато тази информация не е необходима за разбирането на финансовия отчет за текущия период.

Според СС 8 – *Нетни печалби или загуби за периода, фундаментални грешки и промени в счетоводната политика* фундаменталните грешки са такива грешки, които са от такова значение, че финансовият отчет с общо предназначение за един или повече предходни периоди вече не може да се счита за достоверен към датата на неговото публикуване. Отчитащото се предприятие би следвало да коригира всички съществени грешки, както и всички несъществени грешки, направени умишлено, за да се гарантира спазването на приложимите счетоводни стандарти.

В случай че несъществените грешки не са направени умишлено за постигане на определено представяне на отчитащото се предприятие, тяхното коригиране с цел съответствие на финансовия отчет с общо предназначение на приложимите счетоводни стандарти не е необходимо. Трябва да се отбележи обаче, че коригирането на всички грешки, включително и на несъществените, при изготвянето на финансовите отчети с общо предназначение намалява риска от трансформирането им в съществени. Отчитащото се предприятие следва да преценява дали дадена грешка е съществена, като прилага същите съображения, описани в четирите стъпки (етапа) на процеса на определяне на съществеността.

Преценката за същественост относно грешките включва както количествени, така и качествени съображения.

Отчитащото се предприятие следва да идентифицира информация, която, ако е погрешна или пропусната, може разумно да се очаква да повлияе на решенията на потребителите на финансовия отчет с общо предназначение.

Ако се прецени, че дадена грешка не е съществена сама по себе си, тя може да се счита за съществена, когато се разглежда в комбинация с друга информация.

Във всички случаи, когато дадена грешка е преценена като съществена, тя трябва да бъде коригирана, за да се осигури съответствие на изготвяните финансови отчети с общо предназначение с приложимите счетоводни стандарти.

Дадено предприятие може през определен брой отчетни периоди да натрупва грешки, които са били несъществени, както в отделни предходни периоди, така и кумулативно за всички предходни периоди. Некоригираните грешки, натрупани за повече от един отчетен период, се наричат кумулативни грешки. За да се прецени дали дадена кумулативна грешка е станала съществена за текущия отчетен период, се анализират:

- евентуални промени в конкретните фактически обстоятелства за отчитащото се предприятие, водещи до различна оценка на съществеността за текущия отчетен период; или

- наличието на допълнително натрупване на грешка в текущия отчетен период върху кумулативната грешка, превръщащо я в съществена грешка.

В случай че кумулативната грешка е станала съществена по отношение на финансовия отчет с общо предназначение за текущия отчетен период, тя следва да бъде коригирана, за да се осигури съответствие на финансовия отчет с общо предназначение за текущия отчетен период с приложимите счетоводни стандарти.

Въз основа на гореизложеното се стига до извода, че съществеността е специфичен за конкретното отчитащо се предприятие аспект на уместността, базиран на естеството, на размера или и на двете на елементите (статии), за които се отнася информацията в контекста на финансовия отчет с общо предназначение на отделното отчитащо се предприятие. Следователно практически е невъзможно да бъде посочен както унифициран количествен праг за ниво на същественост, така и качествен праг за същественост, или предварително да бъде определено какво би могло да бъде съществено в дадена конкретна фактическа ситуация.

Както вече беше отбелязано, съществеността има два аспекта, а именно: качествен и количествен.

Когато се говори за качествения аспект на съществеността, би следвало да се подчертае, че не винаги дадени неточности, отклонения и несъответствия във финансовата информация могат да се оценят в стойност. Именно в такива ситуации е необходимо да се определи качествената страна на съществеността. Това означава да се определи дали дадени установени отклонения на информацията за извършваните стопански операции от изискванията на действащите на територията на страната нормативни актове имат съществен характер. Типичен пример за качествена неточност е пропускането в оповестяванията към финансовите отчети с общо предназначение на допуснати нарушения на регулаторни изисквания, когато това може да доведе до съществена несигурност в приложимостта на презумпцията за действащо предприятие.

От количествена гледна точка е необходимо да се оцени дали съвкупността от конкретно установени неточности, отклонения и несъответствия (с отчитане на най-добрата приблизителна оценка за вероятните грешки) не превишава определеното за конкретния финансов отчет с общо предназначение ниво на същественост в количествен (стойностен) аспект.

Под ниво на същественост в количествен (стойностен) аспект следва да се разбира пределната величина на допуснатите неточности, отклонения и несъответствия на информацията в конкретния финансов отчет с общо предназначение, над която квалифицираните потребители на информацията с голяма степен на вероятност ще престанат да бъдат в състояние да правят на нейна база правилни изводи и да вземат правилни и обосновани икономически решения.

Нивото на същественост в количествен аспект следва да бъде определено в стойностно (парично) изражение както на ниво финансов отчет като цяло, така и във връзка със салдата по отделните сметки, статии, групи от операции и оповестявания.

4. Определяне на нивото на същественост в количествен (стойностен) аспект

При определяне на нивото на същественост в количествен (стойностен) аспект следва да се вземе под внимание възможността за допускане на отделни неточности, отклонения и несъответствия в относително малки (ниски) размери, които сами по себе си са несъществени, но взети в съвкупност биха могли да имат съществен ефект върху финансовия отчет с общо предназначение.

4.1. Критерии за определяне на нивото на същественост в количествен (стойностен) аспект

Изборът на подходяща база за определяне на нивото на същественост в количествен (стойностен) аспект е въпрос на професионална преценка, като обикновено базата е в зависимост от най-типично изразения за конкретното предприятие или дейност показател. Добра практика е нивото на същественост да се определя като процентна величина на базата на основни показатели от счетоводството. Добра практика е като такива базови показатели да се използват:

- финансов резултат (печалба) преди разходи за данъци;
- нетен размер на приходите от продажби;
- стойност на нетните активи;
- стойност на активите.

Добра практика е използването на критерии за определяне на нивото на същественост, представени в таблица 1. Те са приложими за предприятия, които са търговци по смисъла на Търговския закон.

Таблица 1

Показатели и критерии за определяне на нивото на същественост:

Базов показател	Приложим критерий, изразен в проценти
Финансов резултат (печалба) преди разходи за данъци	5%
Нетен размер на приходите от продажби	2%
Стойност на нетните активи	5%
Стойност на активите	2%

По отношение на нетърговските организации (юридически лица с нестопанска цел) добрата практика изисква вместо показателя „нетен размер на приходите от продажби“ да се използва показателят „разходи за дейността“. Показателят „финансов резултат преди разходи за данъци“ не се използва.

4.2. Процедури за определяне на нивото на същественост в количествен (стойностен) аспект

В общия случай и при равни други условия за определяне на нивото на същественост следва да се използват показателите, представени в таблица 2.

Таблица 2

Определяне на нивото на същественост:

Базов показател	Стойност на базовия показател в хил. лева	Критерии в процент	Стойност, използвана за определяне на нивото на същественост в хил. лева
(1)	(2)	(3)	(4) = (2) * (3) / 100
Печалба преди разходи за данъци		5%	
Нетен размер на приходите от продажби		2%	
Стойност на нетните активи		5%	
Стойност на активите		2%	
За нетърговски организации Разходи за дейността		2%	

При определяне на нивото на същественост биха могли да се използват както показателите от текущия отчетен период, така и осреднени показатели от текущия и предходни отчетни периоди. Използването на показатели от текущия отчетен период се препоръчва, когато през текущия отчетен период са настъпили съществени изменения в бизнеса на предприятието, при което стойностите на показателите за текущия и предходния период са несъпоставими.

Нивото на същественост се определя чрез прилагането на един от следните методи:

- осреднени показатели за текущия и за предходния отчетен период;

- прогнозни (планови) величини на показателите за текущия отчетен период;
- осреднени прогнозни (планови) величини на показателите за текущия отчетен период и величините на показателите за предходния отчетен период.

В случаите, когато липсва информация за някой от базовите показатели, използвани за определяне на нивото на същественост, съответният показател се пропуска в таблицата, използвана за определяне на нивото на същественост. В случаите, когато стойностите на някои от показателите или липсата на информация за тях за текущия отчетен период се явява нехарактерно за конкретното предприятие (например реализирана загуба за текущия отчетен период при реализирани печалби за предходни отчетни периоди), се препоръчва или да се използват данните от предходния отчетен период или съответният показател да не се взема предвид при определяне на нивото на същественост.

Конкретното ниво на същественост се определя като средна аритметична величина на базата на стойностите на базовите показатели, използвани за определяне на нивото на същественост.

За облекчаване на изчислителната работа при определяне на нивото на същественост се допускат закръгления в рамките на 10%.

За да може да се определи кои счетоводни показатели да бъдат използвани като базови показатели за определяне на нивото на същественост, е необходимо да бъде извършен задълбочен анализ на числовите величини, които се получават в четвъртата колона на таблица 2 *Определяне на нивото на същественост* и да се прецени образуват ли тези величини съвкупност с близки числови стойности.

В случай че стойностите на даден показател се отклоняват в значителна степен от останалите, се допуска да бъде извършена корекция чрез използване на коефициент в диапазона от 1 до 2. Ако след извършената корекция коригираните величини не попадат в съвкупността от близки по величини числови стойности, е допустим отказ от използването на съответния показател. Нивото на същественост се определя на базата на осреднените стойности на останалите показатели, като за удобство е допустимо тяхното закръгляване, но при условие че закръгленията не водят до изменение с повече от 10% от незакръглените величини.

5. Приложни модели за определяне на съществеността

5.1. Определяне на ниво на същественост в количествен (стойностен) аспект на ниво финансов отчет като цяло

За дадено отчитащо се предприятие е налична следната информация:

Таблица 3

Базов показател	Предходен отчетен период (хил. лв.)	Текущ отчетен период (хил. лв.)	Стойност на базовия показател (хил. лв.)
(1)	(2)	(3)	(4) = [(2) + (3)] / 2
Печалба преди разходи за данъци	82 514	48 166	65 340
Нетен размер на приходите от продажби	218 324	265 448	241 886
Стойност на нетните активи	219 027	205 833	212 430
Стойност на активите	273 321	264 947	269 134

От таблицата се вижда, че величините на показателите „нетен размер на приходите от продажби“, „стойност на нетните активи“ и „стойност на активите“ образуват съвкупност от близки по значение стойности. Величината на показателя „печалба преди разходи за данъци“ не може да бъде вменена в тази съвкупност, но след като се извърши корекция с коефициент 2 ($65\,340 * 2 = 130\,680$), този показател удовлетворява изискванията за еднородност на съвкупността.

Таблица 4

Таблица за определяне на нивото на същественост

Базов показател	Стойност на базовия показател (хил. лева)	Критерии в процент	Стойност, използвана за определяне на нивото на същественост (хил. лева)
(1)	(2)	(3)	(4) = (2) * (3) / 100
Печалба преди разходи за данъци	130 680	5%	6 534
Нетен размер на приходите от продажби	241 886	2%	4 838
Стойност на нетните активи	212 430	5%	10 622
Стойност на активите	269 134	2%	5 383

Нивото на същественост се определя на 6 844 хил. лв. $[(6\ 534 + 4\ 838 + 10\ 622 + 5\ 383) / 4]$.

Получената величина се закръглява и се определя ниво на същественост в размер на 7 000 хил. лв. Разликата между нивото на същественост преди и след закръгляването възлиза на 2.23%, което попада в рамките на допустимите 10%.

Нивото на същественост в количествен аспект следва да се определя както на ниво финансов отчет като цяло, така и във връзка с отделните му елементи, статии, групи от операции и оповестявания. Последното не е предмет на настоящата статия.

5.2. Определяне на ниво на същественост в количествен (стойностен) аспект на ниво финансов отчет като цяло

За дадено предприятие е налична следната информация:

Таблица 5

Базов показател	Стойност на базовия показател (хил. лева)	Критерии в процент	Стойност, използвана за определяне на нивото на същественост (хил. лева)
(1)	(2)	(3)	(4) = (2) * (3) / 100
Загуба преди разходи за данъци	Не се използва	5%	-
Нетен размер на приходите от продажби	135 968 363	2%	2 719 367
Стойност на нетните активи	31 288 855	5%	1 564 443
Стойност на активите	127 957 638	2%	2 559 153

Предприятието е реализирало загуба за текущия отчетен период, което е нетипична ситуация за неговата дейност. Поради това обстоятелство загубата не се взема предвид (не се взема под внимание) при определяне на нивото на същественост.

Стойностите на останалите показатели образуват съвкупност от близки по значение стойности.

Нивото на същественост се определя, както следва:

$$(2\ 719\ 367 + 1\ 564\ 443 + 2\ 559\ 153) / 3 = 2\ 280\ 988 \text{ хил. лв.}$$

След закръгляване се определя ниво на същественост в размер на 2 300 000 хил. лв.

Разликата между нивото на същественост преди и след закръгляването възлиза на 0.83%, което попада в рамките на допустимите 10%.

Нивото на същественост в количествен аспект следва да се определя както на ниво финансов отчет като цяло, така и във връзка с отделните му елементи, статии, групи от операции и оповестявания. Последното не е предмет на настоящата статия.

5.3. Определяне на ниво на същественост в количествен (стойностен) аспект на ниво финансов отчет като цяло

Таблица 6

Определяне на ниво на същественост
в организация с нестопанска цел

Базов показател	Стойност на базовия показател (хил. лева)	Критерии в процент	Стойност, използвана за определяне на нивото на същественост (хил. лева)
(1)	(2)	(3)	(4) = (2) * (3) / 100
Печалба преди разходи за данъци	Не се използва	5%	-
Нетен размер на приходите от продажби	Не се използва	2%	-
Стойност на нетните активи	1 557 980	5%	77 899
Стойност на активите	3 266 100	2%	65 322
Разходи за дейността	17 738 850	2%	354 777

Юридическото лице с нестопанска цел не извършва стопанска дейност, поради което не реализира приходи от продажби и финансов резултат за данъчно облагане, поради което тези показатели не се използват за определяне на нивото на същественост. Величините на показателите „стойност на нетните активи“ и „стойност на активите“ образуват съвкупност от близки по значение стойности. Величината на показателя „разходи за дейността“ дори и след коригиране с коефициент 2 ($354\,777 / 2 = 177\,389$) не попада в съвкупността от близки по значение стойности.

В такава ситуация е невъзможно да се определи общо ниво на същественост.

В конкретната фактическа ситуация следва да се подходи по следния начин:

- По отношение на счетоводния баланс следва да се определи ниво на същественост в размер на 71 611 хил. лв. [$71\,611 = (77\,899 + 65\,322) / 2$]. Получената величина се закръглява на 70 000 хил. лв. Разликата между нивото на същественост преди и след закръгляването възлиза на 2.25%, което попада в рамките на допустимите 10%.
- По отношение на отчета за приходи и разходи нивото на същественост следва да се определи на 354 777 хил. лв. След закръгляването нивото на същественост се определя на 380 000 хил. лв. Разликата между нивото на същественост преди и след закръгляването възлиза на 6.64%, което попада в рамките на допустимите 10%.

Нивото на същественост в количествен аспект следва да се определя както на ниво финансов отчет като цяло, така и във връзка с отделните му елементи, статии, групи от операции и оповестявания. Последното не е предмет на настоящата статия.

5.4. Определяне на същественост във връзка с прилаганата счетоводна политика

В съответствие с разпоредбите на СС 16 – *Дълготрайни материални активи* отчитащото се предприятие е определило стойностен праг на същественост в размер на 2 000 лева, под който материалните активи, независимо от факта, че са дълготрайни, се отчитат като текущ разход при придобиването им. В конкретната фактическа ситуация отчитащото се предприятие е достигнало до извода, че прилаганата счетоводна политика да не се капитализират разходите под определения праг на същественост от 2 000 лева няма да окаже съществен ефект върху финансовите отчети с общо предназначение за текущия и бъдещи периоди, респективно не би повлияла върху решенията, които вземат потребителите на финансовия отчет с общо предназначение.

5.5. Определяне на същественост във връзка с изискванията за оповестяване, регламентирани в конкретен счетоводен стандарт

В СС 16 – *Дълготрайни материални активи* се съдържа изискване за оповестяване на сумата на поетите ангажименти за придобиване на дълготрайни материални активи. При изготвяне на финансовия отчет с общо предназначение отчитащото се предприятие е необходимо да прецени дали това конкретно изискване за оповестяване, регламентирано в СС 16 – *Дълготрайни материални активи*, е съществено. В случай че размерът на ангажиментите за придобиване на дълготрайни материални активи е несъществен, отчитащото се предприятие не следва да

оповестява тази информация, за да бъде в съответствие с изискванията на конкретно приложимия счетоводен стандарт.

5.6. Определяне на същественост във връзка с изискванията за оповестяване на свързани лица

През текущия отчетен период отчитащото се предприятие сключва договор със свързано лице, което ще оказва услуги по поддръжка на офисите на отчитащото се предприятие. Изискванията за оповестяване на свързаните лица са регламентирани в СС 24 – *Оповестяване на свързани лица*. При наличие на сделки между свързани лица стандартът изисква да бъдат оповестени видът и елементите на сделката. В конкретната фактическа обстановка, когато се преценява съществеността, е необходимо да се вземат предвид както количествените, така и качествените фактори. В случай че се прецени, че информацията по отношение на сделките със свързани лица е несъществена от гледна точка на количествените фактори, но съществена от гледна точка на качествените фактори, същата следва да бъде оповестена. В случай че се прецени, че информацията по отношение на сделките със свързани лица е несъществена от гледна точка на качествените фактори, но съществена от гледна точка на количествените фактори, същата следва да бъде оповестена. В случай че се прецени, че информацията по отношение на сделките със свързани лица е несъществена както от гледна точка на качествените фактори, така и от гледна точка на количествените фактори, същата не следва да бъде оповестена.

5.7. Обобщаване на информация от предходен отчетен период

Дадено отчитащо предприятие е оповестило във финансовия си отчет с общо предназначение за предходния отчетен период подробности за съдебно дело, довело до признаване на провизия. В съответствие с изискванията на СС 37 – *Провизии, условия задължения и условия активи* отчитащото се предприятие е оповестило информация за елементите на несигурност относно разположението във времето и размера на възможните парични потоци, свързани с това съдебно дело. През текущия отчетен период компетентният съд е произнесъл с решение по делото, с което решение е потвърден размерът на провизираната сума. При така описаната конкретна фактическа обстановка във финансовия отчет с общо предназначение за текущия отчетен период не е необходимо да се оповестява цялата информация за съдебното дело, която е представена във финансовия отчет с общо предназначение за предходния отчетен период. Информацията за предходния отчетен период следва да бъде обобщена и актуализирана, за да се отразят конкретните фактически обстоятелства, включително разрешаването на несигурностите през текущия отчетен период, за да се постигне спазване на изискванията на приложимите счетоводни стандарти.

5.8. Оценка на кумулативни грешки през текущия отчетен период

През текущия отчетен период размерът на кумулативната грешка от предходни и текущия отчетен период възлиза на 18 000 лева. В случай че нивото на същественост в количествен (стойностен) аспект по отношение на текущия отчетен период е определено на 20 000 лева, отчитащото се предприятие не е необходимо да коригира кумулативната грешка, за да се постигне съответствие с приложимите счетоводни стандарти. В случай че нивото на същественост в количествен (стойностен) аспект по отношение на текущия отчетен период е определено на 15 000 лева, отчитащото се предприятие следва да коригира кумулативната грешка в съответствие с изискванията на СС 8 – *Нетни печалби или загуби за периода, фундаментални грешки и промени в счетоводната политика*, за да се постигне съответствие с приложимите счетоводни стандарти.

Заклучение

По мнение на автора, необходимостта от извършване на преценки за същественост в процеса на изготвяне на финансови отчети с общо предназначение е обективно обоснована. Отчитащото се предприятие извършва редица преценки, свързани със съществеността при вземане на конкретни решения за признаване, измерване (оценяване), представяне и оповестяване на елементите на финансовите отчети с общо предназначение. Представеният систематичен процес от четири стъпки представя приложени подходи за анализиране и определяне на съществеността на информацията в конкретните отчитащи се предприятия. Авторът подчертава важността на преценките, свързани със съществеността в процеса на изготвяне на финансови отчети с общо предназначение, и счита, че разпоредбите на приложимите счетоводни стандарти следва да бъдат прилагани само и единствено ако ефектът от прилагането е съществен за пълния комплект финансови отчети с общо предназначение.

Библиографска справка:

1. *Закон за счетоводството, обн., ДВ, бр. 95 от 8 декември 2015 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 19 от 05 март 2021 г.*
2. *Международен счетоводен стандарт 1 Представяне на финансови отчети, посл. изм., Официален вестник, бр. L 318 от 10 декември 2019 г.*
3. *Национални счетоводни стандарти – общи разпоредби, приети с ПМС № 46 от 21 март 2005 г., обн., ДВ, бр. 30 от 7 април 2005 г., изм., ДВ, бр. 86 от 26 октомври 2007 г., изм. и доп., ДВ, бр. 3 от 12 януари 2016 г.*
4. *Счетоводен стандарт 1 – Представяне на финансови отчети, обн., ДВ, бр. 30 от 7 април 2005 г., изм., ДВ, бр. 86 от 26 октомври 2007 г., изм. и доп., ДВ, бр. 3 от 12 януари 2016 г.*

5. *Счетоводен стандарт 8 – Нетни печалби или загуби за периода, фундаментални грешки и промени в счетоводната политика, обн., ДВ, бр. 30 от 7 април 2005 г., изм. и доп., ДВ, бр. 86 от 26 октомври 2007 г.*
6. *Счетоводен стандарт 16 – Дълготрайни материални активи, обн., ДВ, бр. 30 от 7 април 2005 г., изм. и доп., ДВ, бр. 86 от 26 октомври 2007 г.*
7. *Счетоводен стандарт 24 – Оповестяване на свързани лица, обн., ДВ, бр. 30 от 7 април 2005 г., изм., ДВ, бр. 86 от 26 октомври 2007 г., изм. и доп., ДВ, бр. 3 от 12 януари 2016 г.*
8. *Счетоводен стандарт 37 – Провизии, условни задължения и условни активи, обн., ДВ, бр. 30 от 7 април 2005 г., изм. и доп., ДВ, бр. 86 от 26 октомври 2007 г.*
9. *IFRS Practice Statement 2 Making materiality judgments, достъпно на <https://www.ifrs.org/issued-standards/materiality-practice-statement/>.*

MATERIALITY IN THE CONTEXT OF THE ACCOUNTANCY ACT AND THE NATIONAL ACCOUNTING STANDARDS APPLICABLE IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Vladimir Hristov
Registered Auditor

Keywords:	Summary
Materiality	The need to make judgements about materiality is objectively reasonable in preparing general purpose financial statements and affects the recognition, measurement, presentation and disclosure of the individual elements of general purpose financial statements. In this regard, a reporting entity shall apply the provisions of applicable accounting standards only when the effect of applying them is material. The Republic of Bulgaria lacks a tradition of determining materiality at the financial statement level for accounting purposes. This paper proposes approaches to establishing good accounting practice related to the need to make judgements about materiality in the process of preparing general purpose financial statements. A systematic four-step process for making judgements related to materiality is presented. Some issues relating to judgments of materiality in particular factual circumstances are also explored. Applied models for assessing and determining materiality in quantitative and qualitative terms are presented.
General purpose financial statements	
Judgements about materiality	
Materiality determination process	
Cumulative error	
Qualitative aspect of materiality	
Quantitative aspect of materiality	
Materiality level	